

Evaluatie Wet op de jeugdzorg

Plan van aanpak

INHOUD

HOOFDSTUK 1	INLEIDING	2
HOOFDSTUK 2	DE ONDERZOEKSOPZET	4
HOOFDSTUK 3	DE ONDERZOEKSVRAGEN	9
HOOFDSTUK 4	STEEKPROEF EN REPRESENTATIVITEIT	16
HOOFDSTUK 5	PLANNING	19
HOOFDSTUK 6	PROJECTORGANISATIE	20
HOOFDSTUK 7	KOSTEN	23

Hoofdstuk 1

Inleiding

1.1 Algemeen

Op 1 januari 2005 is de Wet op de Jeugdzorg in werking getreden. Deze wet is de verantwoordelijkheid van de minister voor Jeugd en Gezin alsmede de minister van Justitie. In de Wet op de Jeugdzorg is een bepaling opgenomen dat deze binnen vijf jaar na inwerkingtreding dient te worden geëvalueerd.

In de evaluatie worden de resultaten van de invoering van de wet getoetst aan de oorspronkelijke doelstellingen. De centrale vraagstelling van de evaluatie is daarmee:

In hoeverre heeft de invoering van de Wet op de Jeugdzorg eraan bijgedragen dat jeugdigen, hun ouders en het gezin de zorg krijgen waar zij recht op hebben en in hoeverre heeft de Wet op de jeugdzorg de knelpunten opgelost, die zij beoogd was op te lossen?

In reactie op genoemde knelpunten zijn de doelstellingen van de Wet op de Jeugdzorg verwoord. Deze doelstellingen staan vermeld bij de specifieke vraagstelling voor deze evaluatie (subparagrafen 1.2.8.1 tot en met 1.2.8.7 van het bestek).

Op 25 oktober 2008 heeft het programmaministerie voor Jeugd en Gezin een Europese aanbesteding uitgezet voor de evaluatie van de Wet op de Jeugdzorg. De BMC Groep en Adviesbureau van Montfoort hebben gemeend in gezamenlijkheid een voor de opdrachtgever passend aanbod te kunnen doen. De uitgebreide ervaring van de BMC Groep met beleidsonderzoek en –evaluatie (waaronder het in 2006 uitgevoerde evaluatieonderzoek Wet op de jeugdzorg) en brede ervaring met advies- en interim-opdrachten in de jeugdzorg aangevuld met de jeugdzorgspecifieke (juridische) kennis van Adviesbureau Van Montfoort vormen een gedegen basis voor deze evaluatie. Het door ons voorgestelde plan van aanpak wordt uiteengezet zoals die wordt voorgestaan in het bestek.

1.2 De visie

Centraal in het evaluatieonderzoek van de Wet op de Jeugdzorg staan de doelen die met de wet werden beoogd. Vervolgens is essentieel of deze beoogde doelen ook daadwerkelijk zijn gerealiseerd. De doelen die aanleiding waren voor het ontwerpen van de Wet op de Jeugdzorg hadden betrekking op:

- Ontwikkeling een toegang tot jeugdzorg via bureau jeugdzorg.
- Eenduidige vraagsturing en financiering door objectieve integrale indicatiestelling.
- Een integrale aanpak jeugdhulpverlening, jeugd-GGZ en jeugd-LVG voor zowel het vrijwillig als het gedwongen kader.
- Aansluiting van jeugdzorg op ondermeer onderwijs en gemeenten.
- Wettelijke verankering van het recht op jeugdzorg, (regie)rol provincies en (financiële) beheersbaarheid van het stelsel.

Het zijn vijf kerndoelen die bij de realisering ervan zouden leiden tot de opheffing van knelpunten waarmee de toegankelijkheid van de jeugdzorg voor cliënten toe zou nemen, de zorg voor jeugdigen en hun ouders beter zou worden en de positie van cliënten versterkt zou worden. De vijf kerndoelen zijn dus middelen (of instrumenten) om dit hoofddoel voor cliënten te realiseren.

In de visie van de BMC Groep heeft dit als consequentie dat de ervaringen van de cliënten als een rode draad door de evaluatie dienen te lopen. In de voorgestelde opzet voor het evaluatieonderzoek kiest de BMC Groep er daarom voor om enerzijds de cliënt ruimschoots aan het woord te laten en anderzijds bij de analyses op onderdelen het cliëntenperspectief heel nadrukkelijk te betrekken. De BMC-onderzoekers zullen de (bestuurlijke en professionele) gesprekspartners hier ook nadrukkelijk op bevragen.

De in het bestek voorgestelde evaluatie van de Wet op de jeugdzorg bestrijkt een breed en complex terrein. Om de evaluatie uitvoerbaar te houden, zullen keuzes gemaakt moeten worden over wat wel en wat niet diepgaand bestudeerd dient te worden. De BMC Groep kiest er voor om de uitvoerbaarheid van de evaluatie vooral te zoeken in de focus op de realisatie van de kerndoelen en de mate waarin de eerder gesignaleerde knelpunten daadwerkelijk zijn opgelost. Er zijn dan drie thema's die bij deze evaluatie in de visie van de BMC Groep hoge prioriteit dienen te hebben, namelijk:

- De cliëntgerichtheid in het stelsel.
- De ketengerichtheid in het stelsel.
- De kracht van sturing, beheersing en financieringsystematiek.

Uitgangspunt is dat de BMC Groep alle in het bestek geformuleerde vragen zal beantwoorden, maar dat de diepgang daarvan wordt beïnvloed door de bijdrage die de antwoorden op deze vragen leveren aan inzicht in een of meer van deze drie thema's.

Hoofdstuk 2

De onderzoeksopzet

2.1 Algemeen

In dit hoofdstuk wordt de opzet van het onderzoek behandeld. Een algemeen overzicht wordt gegeven van de wijze waarop het onderzoek zal worden ingericht. In het hoofdstuk daarna komen de verschillende deelvragen aan de orde.

Het onderzoek is opgebouwd uit vier deelonderzoeken:

1. Een vooronderzoek dat bestaat uit een meta-analyse (eerste deel) van de beschikbare documenten en een raadpleging van experts.
2. Een feitenonderzoek waarbij basisgegevens worden verzameld en geanalyseerd betreffende de uitvoering van de Wet op de jeugdzorg bij alle bureaus jeugdzorg en provincies/stadsregio's.
3. Een verdiepend onderzoek in vier provincies/stadsregio's om gericht in te gaan op specifieke vragen (inclusief tweede deel meta-analyse).
4. Een casusonderzoek om de belangrijkste bevindingen in de drie voorafgaande deelonderzoeken te illustreren aan de hand van acht casussen.

In onderstaand schema worden per deelonderzoek en hoofdvraagstelling de te raadplegen bronnen weergegeven. Dit wordt hierna verder toegelicht.

Schema: opzet onderzoek naar vraagstelling*

Deelonderzoeken/instrumenten	Bronnen	Vraagstelling						
		1	2	3	4	5	6	7
1. Vooronderzoek								
	Meta-analyse (documenten)	x	x	x	x	x	x	x
	Experts	x	x	x	x	x	x	x
2. Feitenonderzoek (15 provincies/stadsregio's)								
	Documenten	x	x	x	x	x	x	x
	Bestaande registraties	x	x	x		x	x	
	Enquêtes bureaus jeugdzorg en provincies	x	x	x	x	x	x	
3. Verdiepend onderzoek (4 provincies/stadsregio's)								
	Bureaus jeugdzorg	x	x	x	x	x	x	x
	Aanbieders provinciale jeugdzorg	x	x	x		x	x	
	Aanbieders GGZ/LVG	x	x	x			x	x
	Justitiële Jeugdinstellingen (JJI's)	x	x	x				
	Raad voor de Kinderbescherming	x		x	x	x		
	Kinderrechters		x	x		x		
	Politie, veiligheidshuis/JCO				x			
	Gemeenten (wethouder en ambtenaar)				x	x		
	CJG partners (JGZ en AMW)		x		x	x		
	Onderwijs/ZAT's				x	x		
	CIZ/MEE				x			x
	Cliënten (en vertegenwoordigers)	x		x	x	x	x	x
	Provincies/Stadsregio's		x	x	x	x		x
	Zorgkantoren		x		x	x		
	Rijk		x			x		x
	Landelijk Werkende Instellingen (LWI's)							x
4. Casusonderzoek (8 casussen)		x	x	x	x	x	x	

*) Vragen:

1. Een toegang, inclusief AMK, jeugdbescherming en jeugdreclassering.
2. Eenduidige vraagsturing en financiering door objectieve integrale indicatiestelling.
3. Integrale aanpak hulp in zowel vrijwillig als gedwongen kader.
4. Aansluitingen op onderwijs, gemeenten en dergelijke.
5. Verankering recht op jeugdzorg, regie provincies en financiële beheersbaarheid stelsel.
6. Cliënt centraal.

2.2 Vooronderzoek

Het eerste deelonderzoek betreft een vooronderzoek dat bestaat uit een meta-analyse van de beschikbare documenten en een raadpleging van experts. De meta-analyse geeft een eerste inzicht in het functioneren van de wet en de resultaten daarvan. Daarnaast wordt op grond van de meta-analyse helder welke informatie al voorhanden is uit eerder verricht onderzoek en welke informatie in de overige deelonderzoeken verzameld zal moeten worden om het beeld te completeren. Ook de experts zullen bijdragen aan een eerste beeld en inzicht in het functioneren van de Wet op de jeugdzorg. Experts op zowel het bestuurlijke als het inhoudelijke terrein van de jeugdzorg zullen voor dit vooronderzoek worden benaderd.

Het vooronderzoek zal focuspunten opleveren voor het verdere onderzoek en zicht geven op welke gegevens (nog) moeten worden verzameld en over welke onderwerpen reeds voldoende informatie beschikbaar is voor beantwoording van de vraagstelling. Het vooronderzoek wordt afgesloten met een samenvatting waarin de belangrijkste bevindingen en conclusies voor het vervolg van het onderzoek zijn vastgelegd. Daarnaast bestaat het resultaat van het vooronderzoek uit vragenlijsten en checklisten voor de volgende deelonderzoeken.

2.3 Feitenonderzoek

Het tweede deelonderzoek bestaat uit het verzamelen en analyseren van de basisgegevens betreffende de uitvoering van de Wet op de jeugdzorg. Deze gegevens worden - voor zover mogelijk - verkregen uit beschikbare beleidsdocumenten en provinciale en landelijke monitors met betrekking tot de jeugdzorg en beschikbare beleidsdocumenten. Daarnaast zullen wij alle bureaus jeugdzorg en provincies/stadsregio's op basis van een (internet)enquête gericht bevragen om de noodzakelijke basisinformatie te completeren en waar nodig een beperkte dossieranalyse uitvoeren.

Een deel van de basisgegevens zal uit de registratiesystemen van de bureaus jeugdzorg en provincies/stadsregio's komen. De enquête is beknopt en beperkt zich uitdrukkelijk tot feitelijke gegevens, voorzover deze niet beschikbaar zijn uit andere bestaande bronnen. Doordat deze gegevens van alle provincies/stadsregio's en bureaus jeugdzorg worden verzameld, is het mogelijk om voor wat betreft de verzamelde gegevens de (type) provincies/stadsregio's allen met elkaar te vergelijken.

Daarmee ontstaat een eerste beeld van de mate waarin de Wet op de jeugdzorg overeenkomstig de doelstellingen functioneert en of hierbij sprake is van relevante verschillen tussen (typen van) provincies/stadsregio's. De inzet van een dergelijke enquête is ook de enige manier om wat betreft de feitelijke situatie een vergelijking te kunnen maken met de eerder door de BMC Groep uitgevoerde tussentijdse evaluatie van de Wet op de jeugdzorg.

2.4 Verdiepend onderzoek

Het derde deel van het onderzoek bestaat uit een verdiepend onderzoek in vier provincies/stadregio's onder actoren die bij de uitvoering van de Wet op de jeugdzorg zijn betrokken. Het gaat hierbij om vier typen van regio's, namelijk een kleine provincie, een middelgrote provincie, een grote provincie en een stadsregio. Dit verdiepend onderzoek is kwalitatief van aard. Er zullen interviews worden gehouden met vertegenwoordigers van de jeugdzorg, het onderwijs, voorliggende voorzieningen, cliënten, overheden, zorgkantoren en dergelijke. Aan de hand van interviews zullen gegevens worden verzameld voor de beantwoording van de vraagstelling en verdere aanscherping van en aanvulling op de bevindingen die voortkwamen uit het vooronderzoek (meta-analyse) en het feitenonderzoek. In het verdiepend onderzoek zullen ook de in het kader van de Wet op de jeugdzorg geïnitieerde verbetertrajecten, voorzover deze relevante informatie kunnen opleveren, worden betrokken.

Bij het onderzoek wordt gebruik gemaakt van enerzijds interviews welke plaatsvinden met een tot twee gesprekspartners en groepsinterviews met drie tot vier gesprekspartners. Het eerst genoemde type interview zal steeds worden uitgevoerd door een onderzoeker. Bij de groepsinterviews zullen steeds twee onderzoekers aanwezig zijn.

Onderzoek onder cliënten (ouders, jeugdigen en mensen die een jeugdige als behorend tot hun gezin verzorgen) is een belangrijk onderdeel van het verdiepende onderzoek. Dit cliëntenonderzoek zal bestaan uit:

- Bijeenkomsten met cliëntenraden, jongerenraden en cliëntondersteuners van bureaus jeugdzorg en jeugdzorgaanbieders.
- Interviews met de cliëntvertrouwenspersonen en provinciale belangenorganisaties verenigd in platforms jeugdzorg.

De bijeenkomsten in het kader van het cliëntenonderzoek zullen worden uitgevoerd in de vorm van cliëntenpanels. De methode die hierbij wordt gehanteerd is gebaseerd op het INK-model. Karakteristiek voor de methode waarvan de BMC Groep gebruik zal maken, is dat alle deelnemers van de groep op een gelijkwaardige manier aan bod komen. Juist voor cliënten uit de jeugdzorg is dit een uitstekende methode om toe te passen vanwege het feit dat alle mensen ongeacht achtergrond, positie of niveau op een gelijkwaardige manier kunnen deelnemen. Met de methode kunnen in een relatief kort tijdsbestek knelpunten en ervaringen worden geïnventariseerd.

Deze methode levert een door de deelnemers gedragen en concrete analyse op van geconstateerde ervaringen. De BMC Groep beschikt over getrainde en ervaren adviseurs die deze methode kunnen inzetten. Ook feedbackbijeenkomsten zijn onderdeel van het verdiepend onderzoek.

Op basis van de bevindingen uit het vooronderzoek, feitenonderzoek, interviews en cliëntenpanels zullen voor informanten landelijke themagerichte feedbackbijeenkomsten worden georganiseerd. Dit is enerzijds een toets voor de onderzoekers om vast te stellen of zij de verstrekte gegevens juist hebben begrepen en om op onderdelen tot een verdere aanscherping van de bevindingen te komen. Waar relevant zullen in deze landelijke feedbackbijeenkomsten de nader onderzochte vier regio's met elkaar worden vergeleken. Gedacht wordt aan zes van dergelijke themagerichte bijeenkomsten die grotendeels aansluiten bij de hoofdvragen uit het onderzoek. Per bijeenkomst wordt gedacht aan tien tot vijftien deelnemers.

2.5 Casusonderzoek

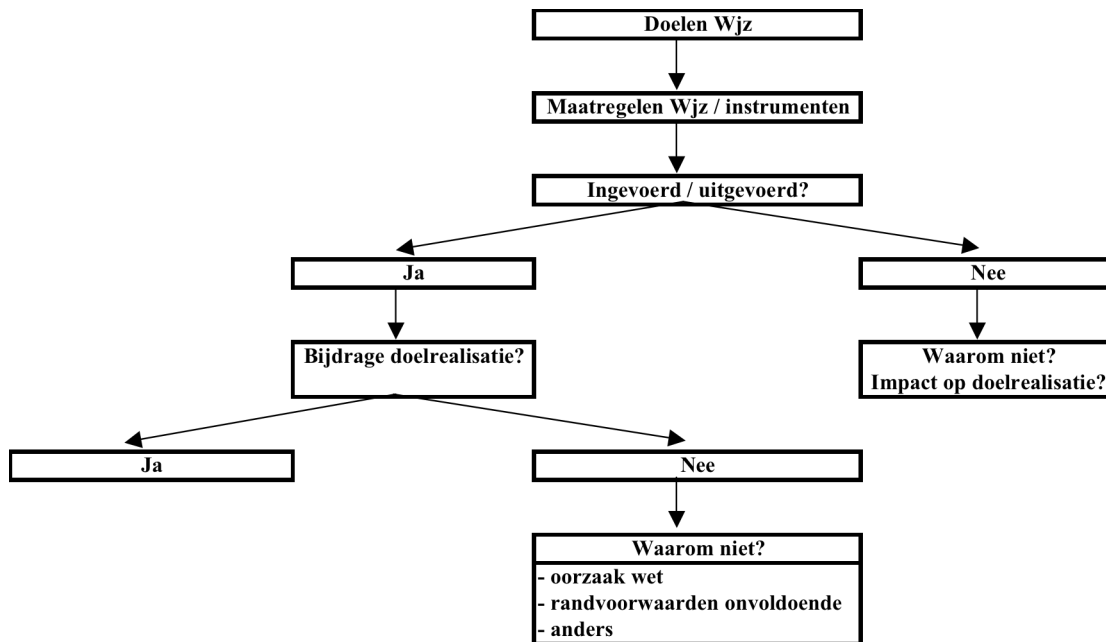
Het vierde en laatste deelonderzoek betreft het onderzoek van acht casussen. De keuze van de casussen zal afhangen van de resultaten van de voorafgaande deelonderzoeken. De casussen zullen de belangrijkste conclusies/bevindingen van het gehele evaluatieonderzoek illustreren. Het casusonderzoek biedt mogelijkheden om voor cruciale thema's betreffende het functioneren van de wet vergelijkingen te maken tussen regio's en tussen succesvolle en minder succesvolle werkwijzen. De inventarisatie en beschrijving van representatieve casussen wordt qua uitvoering door de BMC Groep beschouwd als onderdeel van de overige deelonderzoeken, analyse- en rapportagefase. De casussen behoeven niet allen betrekking te hebben op de vier provincies/stadsregio's waar het verdiepend onderzoek plaatsvindt. Ook documenten, ander onderzoek en ervaringen kunnen duiden op de voor het onderhavige doel geschikte casussen vanuit andere provincies/stadsregio's.

2.6 Analyse kader

In het evaluatieonderzoek zal onderstaand analysekader als centraal kader worden gehanteerd bij de beantwoording van de verschillende deelvragen. De werking van de Wet op de jeugdzorg wordt op basis van dit analysekader ontrafeld. Daarbij worden de doelen, zoals die met de wet zijn beoogd, gerelateerd aan de maatregelen en/of instrumenten die tot de realisering van deze doelen zouden moeten leiden. Vervolgens is het de vraag of de maatregelen en/of instrumenten in de praktijk ook zijn uitgevoerd dan wel ingevoerd. Zijn zij wel uitgevoerd, dan is het van belang om te weten of zij ook daadwerkelijk een bijdrage leveren aan de doelrealisatie van de wet. Zijn zij niet uitgevoerd, dan is het van belang om na te gaan waarom dit niet is gebeurd en welke consequenties het niet invoeren danwel uitvoeren van de maatregelen heeft op de doelrealisatie van de wet. Zijn de maatregelen wel ingevoerd dan wel uitgevoerd, maar dragen zij niet bij aan de doelrealisatie van de wet, dan is het de vraag wat daar de achterliggende oorzaak van is. Ligt dit aan de wet zelf, zijn de randvoorwaarden onvoldoende gebleken of is er sprake van een andere oorzaak?

Schema: Analyse kader

Hoofdstuk 3

De onderzoeksvragen

In dit hoofdstuk worden per onderzoeksvraag het betreffende thema en relevante ontwikkelingen nader geduid en wordt het daarbij behorende feitenonderzoek en verdiepend onderzoek in het kort toegelicht. De meta-analyse en de daarbij te betrekken documenten wordt in dit hoofdstuk niet nader besproken.

Aan de in dit hoofdstuk gepresenteerde toelichting op de deelonderzoeken ligt een eerste operationalisering ten grondslag. Bij deze operationalisering zijn per vraag uit het bestek door de BMC Groep subvragen geformuleerd om concreet te kunnen vaststellen welke bronnen daadwerkelijk de benodigde informatie kunnen leveren.

Het casusonderzoek wordt in dit hoofdstuk niet apart besproken, omdat de potentiële casussen tijdens de andere deelonderzoeken worden geïnventariseerd en ook daar bij de analyse en rapportage worden betrokken. De opzet van de overige deelonderzoeken maakt het mogelijk om gedurende de uitvoering ervan sprekende en representatieve casussen te verzamelen.

3.1 De ontwikkeling van een toegang tot de jeugdzorg via bureaus jeugdzorg, inclusief AMK, (gezins)voogdijinstellingen en jeugdreclassering

In de periode vanaf de vorige evaluatie van de Wet op de jeugdzorg in 2006 (Baecke en anderen, 2006) zijn in het kader van een pleidooi voor een (laagdrempelige) toegang tot de jeugdzorg zowel interne kwesties bij bureaus jeugdzorg als zaken die betrekking hebben op de relatie van bureau jeugdzorg met externe partners onverminderd actueel. Intern gaat het om bijvoorbeeld de naadloze aansluiting tussen werkzaamheden van het AMK en de toegang van bureau jeugdzorg met het oog op professioneel risicomangement. Externe kwesties betreffen bijvoorbeeld de rol van bureau jeugdzorg binnen (of in aansluiting op) de Centra voor Jeugd en Gezin.

Bij de beantwoording van deze vraag zullen relevante ontwikkelingen sinds de invoering van de Wet op de jeugdzorg in ogenschouw worden genomen, zoals de invoering van de Zorgverzekeringswet (Zvw), het nog niet overhevelen van de indicatiestelling voor de jeugd LVG naar het bureau jeugdzorg, de ontwikkeling van Centra voor Jeugd en Gezin, de invoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en de wijzigingen in het uitvoeringsbesluit Wjz. Bij deze wijzigingen gaat het bijvoorbeeld om de afschaffing van de geldigheidstermijn van het indicatiebesluit en de scheiding tussen civiel- en strafrechtelijke plaatsingen. Het aangeven van omvang en duur door bureaus jeugdzorg komt pas vanaf 1 januari 2009 te vervallen.

Feitenonderzoek

Het feitenonderzoek zal zich bij deze onderzoeksvraag vooral richten op het inventariseren van de wijze waarop de bureaus jeugdzorg zijn ingericht. De afstemming en samenwerking tussen de diverse onderdelen van bureaus jeugdzorg gerelateerd aan de specifieke eisen die de wet stelt aan de verschillende onderdelen staat daarbij centraal: is er ook daadwerkelijk sprake van ontschotting? Voorts zullen ook gegevens uit de registraties van bureaus jeugdzorg worden vergaard met betrekking tot uitgevoerde indicaties en specifieke doelgroepen en zal waar nodig een beperkte dossieranalyse plaatsvinden.

Verdiepend onderzoek

In het verdiepend onderzoek worden in vier provincies/stadsregio's actoren bevraagd die bij de uitvoering van de wet betrokken zijn. Op grond van een eerste operationalisering zullen gesprekken gevoerd worden met bureaus jeugdzorg, zorgaanbieders, JJI's, de Raad voor de Kinderbescherming en cliënten (en vertegenwoordigers). Gezien de aard van de onderwerpen die besproken moeten worden, zullen bij de bureaus jeugdzorg gesprekken gevoerd worden met vertegenwoordigers van leidinggevenden en uitvoerenden. Het is hierbij van belang dat alle onderdelen van bureau jeugdzorg zijn vertegenwoordigd. Ook bij de andere partijen zullen vooral leidinggevenden en uitvoerenden worden geïnterviewd.

3.2 Eenduidige vraagsturing en financiering door objectieve integrale indicatiestelling voor jeugdhulpverlening jeugd-GGZ, jeugd-LVG en JJI's

Recent is met het tot stand komen van het handboek Indiciestelling Bureaus Jeugdzorg (MOgroep, 2007) flink geïnvesteerd in het doen toenemen van eenduidige vraagsturing. Het doel van dit document is om alle bureaus jeugdzorg in staat te stellen om tot een zelfde indicatie te komen bij gelijke problemen.

Bij het nagaan van de mate waarin er van eenduidige vraagsturing en financiering sprake is, wordt acht geslagen op aanpassingen in de Wet op de jeugdzorg (bijvoorbeeld ten aanzien van de toevoeging van gesloten jeugdzorg), de invoering van de Wmo, de aanpassingen in de AWBZ, de inwerkingtreding van de Zvw, indicatiëprotocollen voor jeugd-GGZ en jeugd-LVG, de overheveling van forensische zorg in het strafrechtelijk kader voor volwassenen van het ministerie van VWS naar het ministerie van Justitie en de invoering van de Wet gedragsbeïnvloedende maatregel.

Feitenonderzoek

Het feitenonderzoek zal zich bij deze vraag richten op een vergelijking van de resultaten van indicatiestellingen door bureaus jeugdzorg in het kader van de vraag of de indicatiestelling objectief is. Ook zullen de verschillende financieringsstromen in beeld worden gebracht met de eisen die aan de financiering van de betreffende zorg worden gesteld.

Verdiepend onderzoek

Over de eenduidige vraagsturing en financiering door objectieve en integrale indicatiestelling en of binnen het vrijwillige en gedwongen kader op vergelijkbare wijze zorg wordt vastgesteld zullen verdiepende gesprekken worden gevoerd met bureaus jeugdzorg, zorgaanbieders, JJI's, kinderrechtters, provincies/stadsregio's, zorgkantoren en het Rijk. Dit zijn de meest betrokken partijen bij de vraagsturing en financiering.

Daarnaast wordt gesproken met voorliggende voorzieningen, zoals de jeugdgezondheidszorg (JGZ) en het maatschappelijk werk (MW), als het gaat om de vraag of de grenzen tussen geïndiceerde en niet-geïndiceerde zorg duidelijk zijn. De zorgaanbieders en de zorgkantoren (in het kader van de jeugd-GGZ en de jeugd-LVG) worden in dit verdiepend onderzoek betrokken om inzicht te krijgen in de vraag of het aanbod zich aan de vraag aanpast en of er gaten of overlap ontstaan in de verantwoordelijkheden van de verschillende financiers.

Een specifiek aandachtspunt bij dit onderdeel betreft de juridische analyse van de indicatiestelling voor jeugdigen in strafrechtelijk kader. Via de Wet gedragsbeïnvloedende maatregel is expliciet geregeld hoe de indicatiestelling door bureau jeugdzorg en de positie van de kinderrechter zich tot elkaar verhouden: bij de gedragsbeïnvloedende maatregel is erin voorzien dat de kinderrechter jeugdzorg kan opleggen ondanks het ontbreken van een indicatiestelling, mits dit door de Raad voor de Kinderbescherming wordt geadviseerd. De vraag is of dit ook bij de andere strafrechtelijke maatregelen voldoende duidelijk is, zoals bijvoorbeeld bij de maatregel Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen (PIJ-maatregel).

3.3 Het realiseren van een integrale aanpak jeugdhulpverlening, jeugd-GGZ, jeugd-LVG voor zowel het vrijwillig als het gedwongen kader (jeugdbescherming en jeugdstrafrecht)

Na de inwerkingtreding van de Wet op de jeugdzorg hebben jeugdigen, hun ouders, stiefouders of anderen die de jeugdige als behorend tot hun gezin verzorgen en opvoeden met een indicatie aanspraak op (integrale) jeugdzorg. Dit betekent dat cliënten bijvoorbeeld niet steeds opnieuw hun verhaal moeten vertellen, met veel verschillende hulpverleners te maken hebben en veel formulieren in moeten vullen. Daarnaast zou er voldoende overzicht moeten zijn van eerder in het traject gemaakte keuzes.

Bij de beantwoording van deze vragen zullen ontwikkelingen worden betrokken als de toevoeging van gesloten jeugdzorg in de Wet op de jeugdzorg, aanpassingen in de AWBZ, de inwerkingtreding van de Zvw en de invoering van de Wet gedragsbeïnvloedende maatregel.

Feitenonderzoek

Een van de specifieke vragen is of de juiste zorg wordt geïndiceerd en of deze zorg ook daadwerkelijk wordt verzilverd. Voor de beantwoording van deze vraag zal informatie worden vergaard over de wachtlijsten en het aantal indicaties dat wel/niet volledig wordt omgezet in zorg.

Daarnaast zijn voor deze vraag gegevens nodig over het aantal jeugdigen in gesloten zorginstellingen en het aantal plaatsingen op civiele titel in justitiële jeugdinrichtingen. Aanvullend zullen gegevens worden opgevraagd van de klachtencommissies van bureaus jeugdzorg en provinciale jeugdzorgaanbieders (jaarverslagen) en gegevens over bezwaren tegen indicatiebesluiten. Belangrijk is om bij deze gegevens nadrukkelijk rekening te houden met het feit dat bejegening ook een belangrijke reden kan zijn voor klachten en bezwaren. Dit moet in het kader van de onderhavige evaluatie nadrukkelijk worden onderscheiden van redenen die hun oorsprong in de wet zelf hebben.

Verdiepend onderzoek

Over de realisatie van een integrale jeugdzorg zullen verdiepende gesprekken worden gevoerd met bureaus jeugdzorg (met name casemanagers), zorgaanbieders, JJI's, Raad voor de Kinderbescherming, kinderrechtshouders, provincies/stadsregio's en zorgkantoren. Bij deze vraagstelling is de inbreng van de cliënten van groot belang. Dit is een belangrijk thema in de cliëntenpanels en gesprekken met cliëntenvertegenwoordigers).

3.4 Aansluiting van de jeugdzorg op aangrenzende (jeugdzorg)domeinen van onder meer onderwijs en gemeenten

Er zijn de laatste jaren steeds meer dwarsverbanden ontstaan tussen jeugdzorg, onderwijs en voorliggende voorzieningen. Schoolmaatschappelijk werk wordt steeds meer een volwaardige professie, bureau jeugdzorg en de politie hebben eenduidige afspraken over zorgmeldingen en overal in het land wordt nagedacht over hoe jeugdzorg en zorgaanbieders in het kader van lokaal jeugdbeleid nog beter op elkaar kunnen aansluiten.

In hoeverre deze tendensen ook hebben geleid tot de met de Wet op de jeugdzorg beoogde aansluiting tussen jeugdzorg en aangrenzende domeinen wordt bij de beantwoording van deze vraag duidelijk. De ontwikkeling van de Centra voor Jeugd en Gezin (CJG), de invoering van de Wmo en het kader integraal indiceren worden hierbij meegenomen.

Feitenonderzoek

Voor de beantwoording van de vraag of de Wet op de jeugdzorg voldoende aansluit op de aanpalende wetgeving zullen wij een juridische analyse uitvoeren betreffende de positieve en negatieve factoren in de wetgeving voor het realiseren van een sluitende jeugdketen. Daarnaast zal op basis van de enquête bij bureaus jeugdzorg een schets gegeven worden van de feitelijke stand van zaken met betrekking tot de aansluiting. Hierbij is met name van belang het al dan niet bestaan van afspraken tussen partijen over samenwerking en de inzet (inclusief menskracht) van bureaus jeugdzorg.

Verdiepend onderzoek

In het kader van het verdiepend onderzoek zal over de aansluiting van de jeugdzorg op aangrenzende domeinen gesproken worden met bureaus jeugdzorg en voorliggende voorzieningen zoals onderwijs (ZAT's), en CJG partners zoals jeugdgezondheidszorg en maatschappelijk werk.

Ook met de cliënten (en vertegenwoordigers), CIZ/MEE, gemeenten, provincies/stadsregio's, zorgkantoren, zorgaanbieders, Raad voor de Kinderbescherming, politie/veiligheidshuizen zal worden gesproken over een sluitende keten.

3.5 De wettelijke verankering van het recht op jeugdzorg, de (regie)rol voor de provincies en de financiële beheersbaarheid van het stelsel

Recht op zorg en financiële beheersbaarheid kunnen met elkaar op gespannen voet staan. Niet ondenkbaar is dat indicaties worden gesteld voor problematiek waar ook rechtstreeks toegang toe is in bijvoorbeeld het lokale veld of in de AWBZ. Het stellen van indicaties zonder voorafgaand standaard de familie of het sociale netwerk van jeugdigen en/of hun opvoeders te raadplegen en de draaglast vast te stellen, kan oorzaak zijn van een te zware indicatie of zelfs het onnodig stellen van een indicatie.

Naast de weergave van de feitelijke wijze waarop partijen (met name provincies/stadsregio's, Rijk en bureaus jeugdzorg) hun rol invullen is het relevant de wettelijke verankering van het recht op jeugdzorg, de (regie)rol voor de provincies en de financiële beheersbaarheid van het stelsel te bezien in het kader van good governance. Met name de rapporten van D'Hondt (VNG, 2008), Lodders (IPO, 2008) en de Taskforce Linschoten (2008) zullen bij de beantwoording van de vragen worden betrokken.

Feitenonderzoek

Het recht op jeugdzorg, de regierol van de provincies/stadsregio's en de financiële beheersbaarheid zijn centrale thema's bij de evaluatie van de wet. Over deze thema's zullen ook relatief veel feitelijke gegevens worden verzameld. Deels zijn deze gegevens ook beschikbaar uit landelijke monitors:

- De verdeling van de cliëntenpopulatie naar kenmerken als eenoudergezinnen en etniciteit in vergelijking tot totale bevolking (in kader gelijkheidsbeginsel). Dit uiteraard met in achtname van de privacyregels.
- De middelen die naar provincies gaan.
- De inrichting van de beleidscyclus en overlegstructuren per provincie.
- De prestaties (aantal indicaties, doorlooptijden, wachttijden en dergelijke) per provincie.
- Aantal indicatiestellingen per soort zorg afgezet tegen het aantal jeugdigen per provincie.
- Risicofactoren per provincie/stadsregio zoals %-eenoudergezinnen, %-allochtonen (Kind en de rekening IBO, 2006).
- % terugverwijzing van bureaus jeugdzorg naar voorliggende voorzieningen ('schriftelijk advies').
- Vergelijking van de input-output-ratio's en de deelname aan VIB.

Verdiepend onderzoek

Voor dit centrale thema zullen wij verdiepende gesprekken voeren met bureaus jeugdzorg, Raad voor de Kinderbescherming, kinderrechters, zorgaanbieders, voorliggende voorzieningen (onderwijs en CJG partners), gemeenten en de cliënten (en vertegenwoordigers).

In verband met de regierol van de provincies en de financiële beheersbaarheid van het stelsel vinden ook gesprekken plaats met het Rijk, de provincies/stadsregio's en zorgkantoren.

3.6 Cliënt centraal (zover niet meegenomen in eerdere vragen)

Steeds weer geven jeugdigen, hun ouders en/of opvoeders in onder andere de media aan dat zij zich niet serieus genomen voelen in de jeugdzorg. Deze onvrede is niet altijd herleidbaar tot wet- en regelgeving, maar heeft vooral ook te maken met de manier waarop zij de bejegening door professionals ervaren en de wijze waarop processen zijn georganiseerd. Belangrijk is om deze verschillende beïnvloedende factoren in dit evaluatieonderzoek goed van elkaar te onderscheiden. Feitelijke gegevens ten aanzien van het gevoerde cliëntenbeleid bij bureaus jeugdzorg en zorgaanbieders zullen in het kader van dit thema worden verzameld. Daarnaast zijn bij deze vraag vooral de ervaringen van cliënten zelf van belang.

Feitenonderzoek

In de voorafgaande paragrafen zijn de meeste feitelijke gegevens, die nodig zijn voor de evaluatie van de positie van de cliënt, reeds aan de orde gesteld. Ter aanvulling hierop zullen nog feitelijke gegevens worden verzameld over de betrokkenheid van de cliënten bij het opstellen van het indicatiebesluit en hulpverleningsplan, de beschikbaarheid van een cliëntvertrouwenspersoon en de realisatie van een cliëntenraad.

Verdiepend onderzoek

Over het onderwerp cliëntenbetrokkenheid en ervaringen hiermee zullen verdiepende gesprekken gevoerd worden met vertegenwoordigers van bureaus jeugdzorg en zorgaanbieders. Cliënten (en vertegenwoordigers) zullen geraadpleegd worden in de vorm van de voorgestelde cliëntenpanels.

3.7 Specifieke aandachtspunten

Landelijk werkende instellingen passen als fenomeen niet in de decentralisatiebeweging die in de jeugdzorg is ingezet. Met de Wet op de jeugdzorg zijn provincies/stadsregio's (financieel) verantwoordelijk voor jeugdzorg. Hiermee zou ook aan de intentie om jeugdigen zoveel als mogelijk in hun eigen omgeving hulp te bieden tegemoet worden gekomen. Slechts 10% van de indicaties mogen buitenregionaal verzilverd worden. Naast deze uitgangspunten is het bij decentralisatie bijvoorbeeld ook van belang om oog te hebben voor schaalgrootte. Versnippering moet worden voorkomen en er moet sprake zijn van een functionele aansturing.

Bij het beantwoorden van de vraag of decentralisatie van de LWI's efficiënt is, zullen de oorspronkelijke intenties van decentralisatie tegen de praktische effecten ervan worden afgewogen. Factoren die hierin verder een rol spelen betreffen het eventuele specialistische karakter en/of levensovertuiging.

Eenzelfde analyse zal plaatsvinden omtrent het nut en de noodzaak van het overhevelen van de indicatiestelling en het zorgaanbod (budget) voor jeugd-LVG naar de provincies.

Recent verschenen rapporten, die bij dit onderdeel in ieder geval betrokken zullen worden, zijn 'De ontkoking voorbij' (RMO, 2008) en 'Verkeerd verbonden: naar houdbare voorzieningen voor jeugdigen' (Taskforce Linschoten, 2008)

In het verlengde van het bovenstaande zal daarnaast worden ingegaan op de vraag hoe gespecialiseerde jeugdzorg, die vanwege het specifieke karakter bij voorkeur landelijk is georganiseerd, het beste gefinancierd kan worden. Voorbeelden hiervan zijn het aanbod voor slachtoffers van loverboys en eerwraak. De casus Fier Fryslân zal bij deze vraag worden betrokken.

Feitenonderzoek

Voor de beantwoording van de vragen met betrekking tot de specifieke aandachtspunten wat betreft het feitenonderzoek alleen een documentenanalyse vereist.

Verdiepend onderzoek

Over deze onderwerpen zullen verdiepende gesprekken worden gevoerd met bureaus jeugdzorg, aanbieders van jeugd-LVG (met Landelijk Kenniscentrum LVG), LWI's, cliëntenraden LWI's, CIZ/MEE, provincies/stadsregio's en het Rijk.

Hoofdstuk 4

Steekproef en representativiteit

4.1 Vooronderzoek

In het vooronderzoek wordt vooral gebruik gemaakt van bestaande documenten (meta-analyse). Bij de beoordeling van de bevindingen zal hierbij ook steeds gezien worden of de bevindingen een goed beeld opleveren voor de landelijke situatie. Voorzover dit niet het geval is, zullen bij het feitenonderzoek en/of verdiepend onderzoek zo mogelijk aanvullende gegevens worden verzameld.

4.2 Feitenonderzoek

Voor het feitenonderzoek wordt voorgesteld om, voorzover niet beschikbaar in landelijke registraties, bij alle vijftien bureaus jeugdzorg en provincies/stadsregio's basisgegevens over de uitvoering van de wet op te vragen met behulp van een (internet)enquête. Representativiteit is hierbij geen aandachtspunt, omdat geen steekproef wordt getrokken maar alle provincies /stadsregio's worden benaderd. Wij gaan er hierbij vanuit dat evenals bij de door de BMC Groep uitgevoerde tussentijdse evaluatie een response van 100% kan worden gehaald.

4.3 Verdiepend onderzoek

Hiervoor is reeds voorgesteld het verdiepend onderzoek uit te voeren in vier provincies/stadsregio's, bestaande uit een kleine provincie, middelgrote provincie, grote provincie en stadsregio. In combinatie met de bevindingen in het vooronderzoek en het feitenonderzoek kan dit een landelijk beeld op hoofdlijnen opleveren. Bij de keuze van de provincies/stadsregio's zal naast grootte en al dan niet zijn van stadsregio rekening worden gehouden met de geografische spreiding. Het voorstel van te selecteren provincies zal ter besluitvorming worden voorgelegd aan de opdrachtgever. Belangrijk is dat bij het verdiepend onderzoek met de te selecteren gesprekspartners voor de individuele interviews en groepsinterviews ook een betrouwbaar en representatief beeld verkregen wordt voor de bestaande praktijksituatie. In onderstaand schema wordt per categorie van gesprekspartners een voorstel gedaan voor de methode en omvang van het onderzoek. De gesprekspartners zullen vooral bestaan uit leidinggevenden en uitvoerenden.

Per bureau jeugdzorg gaan wij ervan uit dat twee onderzoekers, inclusief verwerking gegevens (steekproef van dossiers), een dag nodig hebben voor het voeren van gesprekken met verschillende functionarissen om een goed beeld te krijgen van de situatie. Vier zorgaanbieders zullen per provincie/stadsregio worden geïnterviewd verdeeld over provinciale jeugdzorg, jeugd-GGZ en jeugd-LVG. Met vertegenwoordigers van de Raad voor de Kinderbescherming zal een interview plaatsvinden en met vertegenwoordigers van politie, veiligheidshuis/justitieel casusoverleg (JCO) zal een groepsinterview worden gehouden.

In elke provincie zal in drie gemeenten met de wethouder en een beleidsambtenaar jeugdbeleid worden gesproken. Deze gemeenten zijn verdeeld naar grootte en er zal tenminste een centrumgemeente bij betrokken zijn. Met vertegenwoordigers van de voorliggende voorzieningen (CJG partners en onderwijs) zullen in elke provincie vier groepsinterviews worden gehouden. Bij de CJG partners gaat het om professionals van jeugdgezondheidszorg en algemeen maatschappelijk werk en bij de gesprekspartners vanuit het onderwijs wordt met name gedacht aan interne zorgcoördinatoren (veelal tevens voorzitter van het ZAT) binnen de verschillende soorten van onderwijs (po, vo, mbo en so). Voor CIZ/MEE worden twee interviews voorgesteld per provincie.

Voor het cliëntenonderzoek wordt voorgesteld om per provincie drie 'cliëntenpanels' te organiseren, waarvan een panel bij bureau jeugdzorg en twee panels bij aanbieders van provinciale jeugdzorg. Voor deze panels worden leden van cliëntenraden, jongerenraden en cliëntenondersteuners uitgenodigd. Daarnaast zullen per provincie nog twee interviews worden gehouden met een vertrouwenspersoon en een vertegenwoordiger van een provinciale belangenorganisatie.

Bij elke bij het verdiepende onderzoek betrokken provincie zal een interview plaatsvinden met de gedeputeerde en een beleidsambtenaar jeugd. Ook zal met het (in de provincie grootste) zorgkantoor een interview plaatsvinden op ambtelijk niveau.

Schema: Verdiepend onderzoek per provincie/stadsregio

Gesprekspartners	Methode	Aantal	Uren
Bureaus jeugdzorg	Onderzoek (dag)	1	16
Zorgaanbieders (prov, ggz en lvg)	Interview	4	12
Raad voor de Kinderbescherming	Interview	1	3
Politie, veiligheidshuis/JCO	Groepsinterview	1	4
Gemeente (wethouder en ambtenaar)	Interview	3	9
CJG partners	Groepsinterview	2	8
Onderwijs/ZAT's	Groepsinterview	2	8
CIZ/MEE	Interview	2	6
Cliënten 1*	Cliëntenpanel	3	24
Cliënten 2**	Interview	2	6
Provincie (gedeputeerde en ambtenaar)	Interview	1	3
Zorgkantoor	Interview	1	3
Onvoorzien			2
Totaal			104

*) Cliëntenraden/jongerenraden en cliëntenondersteuners bij bureau jeugdzorg en twee zorgaanbieders.

***) Vertrouwenspersoon en provinciale belangenorganisatie.

4.4 Casusonderzoek

Bij het casusonderzoek zullen acht casussen worden beschreven. Deze casussen zullen illustratief zijn voor de belangrijkste bevindingen in het gehele evaluatieonderzoek omtrent de bestaande praktijksituatie en zodoende een landelijk representatief beeld opleveren.

Hoofdstuk 5

Planning

In het bestek wordt voor aanvang dienstverlening uitgegaan van 1 maart 2009. Dit heeft wellicht te maken met de formele gunning in de loop van februari 2009. De BMC Groep stelt voor dat, als eind januari 2009 de opdracht mondeling wordt gegund aan de BMC Groep, de BMC Groep begin februari 2009 (op eigen risico) start met de uitvoering. Dat levert een maand extra op voor de totale doorlooptijd. Wanneer de opdracht eind oktober 2009 dient te worden afgerond, is de totale beschikbare doorlooptijd negen maanden. De BMC Groep acht het mogelijk om in dit tijdsbestek de opdracht uit te voeren. In onderstaand schema wordt de planning per onderdeel nader gespecificeerd.

Schema: Planning per onderdeel (2009)

Onderdeel	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt
Vooronderzoek									
Meta-analyse	x	x							
Interviews experts		x							
Vragenlijsten / checklisten		x							
Samenvatting		x							
Feitenonderzoek									
Registraties / documenten		x	x						
Enquêtes			x						
Analyse en samenvatting			x	x					
Verdiepend onderzoek									
Interviews			x	x	x				
Cliëntenpanels			x	x	x				
Analyse en samenvatting					x	x	x		
Feedbackbijeenkomsten							x	x	
Eindrapportage									
Eerste concept								x	
Tweede concept									x

Hoofdstuk 6

Projectorganisatie

6.1 Algemeen

De verantwoordelijke bewindspersonen zijn de minister voor Jeugd en Gezin alsmede de minister van Justitie. De opdrachtgever is de directeur-generaal Jeugd en Gezin. Voor het evaluatieonderzoek wordt een begeleidingsgroep gevormd welke bestaat uit de Brede Stuurgroep waarin zitting hebben de landelijke partijen. Deze stuurgroep zal worden aangevuld met een vertegenwoordiger van de LWI's.

De BMC Groep en Adviesbureau Van Montfoort zullen voor de uitvoering van deze opdracht samen een onderzoeksteam vormen. Dit volledige team bestaat uit een projectleider, vier onderzoekers, twee juristen en een junioronderzoeker. Uit dit team zal een kernteam worden geformeerd van drie personen dat verantwoordelijk is voor de organisatie en afstemming. De projectleider is voor de opdrachtgever en begeleidingsgroep het eerste aanspreekpunt.

Binnen de BMC Groep zal voor kwaliteitsborging een klankbordgroep worden gevormd welke per fase in het onderzoek zal overleggen over de opzet voor de volgende fase en bevindingen in de vorige fase bij het evaluatieonderzoek. In de klankbordgroep hebben zitting de heren mr. dr. A. van Montfoort en drs. F. Vos en het kernteam. De heer Van Montfoort is directeur van het gelijkmatige adviesbureau en is expert op het terrein van de jeugdzorg. Sinds januari 2008 is hij lector Jeugdzorg en Jeugdbeleid aan de Hogeschool Leiden. De heer Vos is partner bij de BMC Groep en is expert op het gebied van bestuurlijke vraagstukken en maatschappelijke ontwikkeling in het bijzonder. In het verleden was hij directeur van de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO).

Bij aanvang van het onderzoek zal een verder uitgewerkt plan van aanpak worden opgesteld. Dit plan is ook de leidraad voor het bewaken van de voortgang. Ieder lid van het onderzoeksteam weet bij aanvang ook wanneer wat wordt verwacht en hoeveel tijd men beschikbaar heeft voor de uitvoering van de werkzaamheden. De BMC Groep hanteert voor alle opdrachten een tijdschrijfsysteem. Aan de hand hiervan wordt wekelijks bewaakt of de werkelijke tijdsbesteding (en uitgaven) spoort met de geraamde tijdsbesteding. Zo nodig wordt hierop tussentijds bijgestuurd.

6.2 Communicatie en rapportage

Voorgesteld wordt om, voordat een nieuw onderdeel van het onderzoek van start gaat, de opzet hiervan meer in detail te bespreken met de opdrachtgever en vervolgens met de begeleidingsgroep. Per overlegmoment, met zowel de opdrachtgever als de begeleidingsgroep, stellen wij voor om aan de hand van een korte tussenrapportage de voortgang te bespreken en indien beschikbaar ook tussentijds inhoudelijke bevindingen te agenderen. Ook deze tussentijdse bevindingen kunnen aanleiding zijn voor een zekere bijsturing in het verdere onderzoek.

Wat betreft het eindrapport wordt ervan uitgegaan dat dit tweemaal zal worden geagendeerd voor de begeleidingsgroep (eerste en tweede concept). Met de opdrachtgever zullen frequenter delen van het eindrapport worden besproken. Bij de eerste evaluatie van de Wet op de jeugdzorg heeft de BMC Groep een verkorte en een uitgebreide versie van het eindrapport uitgebracht. Ook voor deze tweede evaluatie is dit mogelijk, maar de BMC Groep stelt voor dit op een later moment met de opdrachtgever te overleggen.

Voor de planning wordt ervan uitgegaan dat met de opdrachtgever of diens vertegenwoordigers ongeveer maandelijks overleg zal plaatsvinden. Dit komt neer op circa tien keer. Voor het overleg met de begeleidingsgroep wordt uitgegaan van circa vijf overlegmomenten.

6.3 Continuïteit en flexibiliteit

De BMC Groep committeert zich aan het welslagen van de opdracht. De inzet van adequaat toegerust personeel is daartoe een middel. Mocht vervanging van personeel tijdens de opdracht onverhoopt aan de orde zijn, dan doet de BMC Groep er alles aan om te zorgen voor continuïteit. Op deze wijze geeft de BMC Groep invulling aan de gedragscode van de Raad van Interim-Management (RIM), waarvan ze lid is. De methodiek om de continuïteit van onze dienstverlening te waarborgen, ligt vast in het kwaliteitshandboek.

Vervanging kan aan de orde komen bij ziekte of vertrek en in situaties waarin opdrachtgever vaststelt dat de samenwerking met een bepaalde onderzoeker niet (meer) constructief is. In de meeste situaties zal het mogelijk zijn dat leden van het onderzoeksteam elkaar geheel of gedeeltelijk vervangen. Indien de vervanging niet binnen het onderzoeksteam kan worden geregeld, gaat de BMC Groep als volgt te werk:

1. Opdrachtgever en de directeur van de divisie Zorg van de BMC Groep overleggen persoonlijk de ontstane situatie.
2. Op basis van dit gesprek draagt de directeur van de divisie Zorg van de BMC Groep een oplossing aan die gegeven de situatie de voortgang van de opdracht het best garandeert. Vanzelfsprekend zijn de eisen en wensen van de opdrachtgever daarbij leidend.
3. Binnen de BMC Groep wordt de meest geschikte kandidaat vrijgemaakt om de opdracht voort te zetten.

Indien zich tussentijdse wijzigingen voordoen in de uitvoering van de opdracht zal in overleg met de directeur van de divisie Zorg van de BMC Groep worden gezocht naar een adequate oplossing. De omvang van de BMC Groep garandeert een brede variëteit aan kennis en vaardigheden, waardoor snelle en adequate vervanging mogelijk is.

Bij de planning van de werkzaamheden wordt van begin af aan rekening gehouden met vakantieperioden. Er wordt rekening mee gehouden dat in dergelijke perioden veldwerk zoveel mogelijk moet worden vermeden, omdat dan ook veel van onze informanten vakantie hebben.

In onze planning (hoofdstuk 5) is er al vanuit gegaan dat in de zomermaanden door het onderzoeksteam vooral gewerkt wordt aan de analyses en rapportage en het ook gemakkelijker is om eigen vakanties in te plannen.

Hoofdstuk 7

Kosten

De totaal geraamde tijdsbesteding voor deze opdracht wordt geraamd op 336 werkdagen en de totale kosten op € 310.560,—. De specificatie van deze kosten is opgenomen in onderstaande tabel. Genoemde bedragen zijn exclusief omzetbelasting, doch inclusief reis- en verblijfkosten en overeenkomstig het prijspeil 2009. Alleen de daadwerkelijk gemaakte kosten zullen worden gefactureerd.

Tabel: Specificatie kosten

Kostenpost	Tarief	Dagen	Kosten
	euro/dag		euro
Onderzoeksteam			
Projectleider	1.600	34	54.400
Senioronderzoeker	1.360	33	44.880
Onderzoeker, algemeen	1.200	77	92.400
Onderzoeker, cliëntenpanels	800	15	12.000
Jurist	1.200	25	30.000
Junioronderzoeker	440	152	66.880
Overige kosten			
Zaalhuur en catering			5.000
Internetenquête			5.000
Totaal		336	310.560